

**Document de poziție al Mișcării Ecologice din Moldova
privind
ELABORAREA CADRULUI NAȚIONAL
DE RECUNOAȘTERE JURIDICĂ A PEISAJULUI**

În R. Moldova peisajul reprezintă un element fundamental al patrimoniului natural și antropoc, dar deocamdată el încă nu are o recunoaștere juridică peotriva importanței sale și a contribuției la evoluția comunităților rurale și urbane, la asigurarea populației locale cu resurse, hrană și bunăstare, la crearea condițiilor pentru o dezvoltare durabilă și prosperă, la modelarea sufletului și a ființei naționale, la cultivarea și educarea dragostei față de pământul natal și natură.

Atât societatea moldovenească, cât și autoritățile sunt pe cale de a descoperi valoarea culturală, ecologică, socială, economică, estetică a peisajului, dar sub presiunea proiectelor de infrastructură și urbanism, a evoluției accelerate a tehnicilor de producție și construcții, nu au înțelegerea deplină a costurilor uriașe și a pierderilor legate de degradarea sau deteriorarea patrimoniului natural și antropoc. În consecință, atestăm la nivel local și național, o abordare minoră, nesistemică și superficială a protecției peisajului ca element de bază pentru o dezvoltare durabilă a comunităților, ca o „resursă favorabilă pentru activitatea economică, ale cărei protecție, management și amenajare corespunzătoare contribuie la crearea de locuri de muncă, la bunăstarea umană, la formarea culturilor locale și la consolidarea identității naționale și europene” (citat din Convenție).

Intercalarea ocazională și fragmentată a protecției și conservării peisajului în unele strategii și legi sectoriale din R. Moldova nu garantează neafectarea peisajelor de multiple transformări distructive, și nici nu are capacitatea să rezolve problema, să asigure integritatea patrimoniului natural și antropoc.

Dacă luăm în calcul interesele naționale pe termen lung și angajamentele internaționale ale statului moldovenesc față de un număr mare de Convenții ratificate, dacă ținem cont de prevederile Acordului de Asociere dintre R. Moldova și Uniunea Europeană, atunci, evident, sunt necesare politici, strategii și legi, care să conducă la recunoașterea juridică a peisajului în conformitate cu principiile, obiectivele și liniile directoare ale Convenției europene a peisajului de la Florența, Convenție ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin legea nr.536-XV din 12.10.2001, astfel asumându-și responsabilitățile care îi revin nu numai ca stat membru al Consiliului Europei, dar și ca stat care aspiră să intre în componența Uniunii Europene.

Merită să recunoaștem, că prin ratificarea Convenției de la Florența, R. Moldova a acoperit, formal, un vid juridic de mari proporții și a obținut în mod gratuit un instrument nou, modern de protecție, conservare, administrare și dezvoltare durabilă a tuturor categoriilor de peisaje, care, în caz contrar, ar fi avut nevoie de decenii să elaboreze în singură viziuni, politici și strategii de păstrare a patrimoniului natural și antropoc. Legea nr. 536-XV din 12.10.2001 prin care Parlamentul R. Moldova a ratificat Convenția europeană a peisajului, adoptată la Florența la 20 octombrie 2000, stabilește clar obligațiile și responsabilitățile statului moldovenesc de a transpune la nivel național realizarea obiectivelor înscrise în această Convenție.

Din prevederile de ordin general ale Convenției menționăm că ea se aplică pe tot teritoriul național al statelor semnatare și acoperă areale naturale, rurale, urbane și suburbane. Sunt incluse suprafețe terestre, ape interioare și areale marine. Convenția se referă deopotrivă la peisaje care pot fi considerate deosebite, precum și la peisaje obișnuite sau degradate. Peisajul este înțeles ca un "patrimoniu comun" al cărui management trebuie să genereze "acorduri în domeniul economic și social", prin care să se "ajungă la o dezvoltare durabilă bazată pe o relație echitabilă și armonioasă între necesitățile sociale, activitățile economice și de mediu". Paradigma nouă lansată la nivel de politici continentale că "Peisajul contribuie la formarea culturilor locale și este o componentă de bază a patrimoniului natural și cultural european, contribuind la bunăstarea umană și la consolidarea identității europene" urmează să integreze peisajul într-un complex de strategii și programe regionale, naționale și locale ce vizează dezvoltarea durabilă, patrimoniul natural și antropoc, ariile protejate, protecția biodiversității, planificarea teritorială, dezvoltarea comunitară, planurile de urbanism etc.

Statele semnatare ale convenției se angajează:

- Să recunoască juridic peisajele ca o componentă esențială a cadrului de viață pentru populație;
- Să stabilească și să implementeze politicile peisajului care au ca scop protecția, managementul și amenajarea acestuia;
- Să stabilească proceduri de participare pentru publicul larg, autoritățile regionale și locale, precum și pentru alți factori interesați la definirea și implementarea politicilor peisajere;
- Să integreze peisajul în politicile de amenajare a teritoriului, de urbanism și în cele culturale, de mediu, agricole, sociale și economice, precum și în alte politici cu posibil impact direct sau indirect asupra peisajului;
- Să mărească gradul de conștientizare a societății civile, organizațiilor private și autorităților publice în ceea ce privește valoarea peisajelor și scopul transformării lor;

- Să promoveze formarea de specialiști prin programe pluridisciplinare de formare în politica, protecția, managementul și amenajarea peisajului;
- Să introducă instrumente care au ca scop protecția, managementul, amenajarea peisajului.

Identificarea și evaluarea peisajului fac obiectul art. 6.C., iar statele au datoria asumată:

- Să identifice peisajele din ansamblul teritoriului propriu;
- Să analizeze caracteristicile peisajelor, precum și dinamica și factorii perturbanți și să le urmărească transformările;
- Să evalueze peisajele astfel identificate, ținând seama de valorile particulare atribuite lor de către părțile interesate și de populația implicată.

Înainte de a ne referi la posibilitățile reale și capacitățile instituționale din R. Moldova de a se conforma angajamentelor europene și mondiale de a transpune în legislația națională prevederile juridice din Acordurile și Convențiile ratificate, în cazul dat ne limităm la obligativitatea statului moldovenesc de a crea un sistem de protecție a peisajelor, ce rezultă din ratificarea în anul 2001 a Convenției europene a peisajelor, e necesar să se i-a în calcul, după intrarea în vigoare Acordului de Asociere RM-UE (2014) că și Directivele europene devin parte a necesității protecției peisajelor – protecția fiind aplicată în aproape toate țările membre.

Este important ca R. Moldova să țină cont de propunerea de modificare a Directivei 2011/92/UE privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului, în care se precizează explicit că: „Protecția și promovarea patrimoniului cultural și a peisajelor, care constituie parte integrantă a diversității culturale pe care Uniunea s-a angajat să o respecte și să o promoveze în conformitate cu articolul 167 alineatul (4) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, se pot baza, în mod util, pe definițiile și principiile elaborate în convențiile relevante ale Consiliului Europei, în special Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, Convenția europeană a peisajului și Convenția-cadru privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate”.

Necesitatea relansării activităților de protecție a peisajelor

Este regretabil că după 17 ani de la ratificare, instituțiile abilitate din R. Moldova nu au conferit continuitate la nivel național a Convenției de la Florența, nu au legiferat Proiectul Legii Peisajului, care ar fi însemnat recunoașterea juridică a peisajului și ar fi influențat în această perioadă de timp, cât de cât, politicile sectoriale și de mediu, dar și atragerea unor fonduri europene în scopul conservării peisajelor.

Pe de altă parte, legislația de mediu și de protecție a naturii, cea de protecție a patrimoniului construit și cea de urbanism și amenajare a teritoriului nu a reușit decât

parțial să diminueze impactul negativ asupra peisajului în ansamblu, nu a favorizat protecția efectivă a regiunilor cu valoare semnificativă din R. Moldova, - din cauza unor disfuncționalități instituționale și a lipsei de corelări la nivel de proiectare sau de elaborare a planurilor de dezvoltare între protectori, administratori și administrația publică locală, chiar dacă, teoretic, premisele protejării erau create prin diferite legi sectoriale și acte normative. Inevitabil, sunt necesare reevaluări și racordări ale legislației naționale și a tuturor strategiilor sectoriale pentru „integrarea peisajului în politicile de amenajare a teritoriului, de urbanism și în cele culturale, de mediu, agricole, sociale și economice, precum și în alte politici cu posibil impact direct sau indirect asupra peisajului”.

Oricât de deficitare ar fi resursele financiare și cele umane de specialitate, oricât de inexistente ar fi capacitățile instituționale, se cere să accelerăm procesele care sunt în derulare lentă și să ne conformăm cât mai rapid angajamentelor europene asumate prin ratificarea Convenției din octombrie 2001. Este un imperativ al timpului să lichidăm întârzierea și restanța de 16 ani, să prioritizăm procesele de elaborare și de promovare a Legii-cadru a Peisajului, urmând consecvent spiritul, conținutul și structura Convenției de la Florența, adaptate la realitățile moldave.

În această ordine de idei, urmând liniile directoare ale Convenției și a recomandărilor lansate în cadrul dezbaterilor din atelierele de lucru organizate de Mișcarea Ecologistă din Moldova, propunem Autorităților Administrației Publice Centrale care dețin competențe în domeniile mediu, dezvoltare regională, agricultură, cultură, educație și economie, să elaboreze și să promoveze în anul 2018 Legea - cadru a peisajului, care ar aduce în spațiul moldovenesc, pe de o parte, un instrument modern, european de protecție și administrarea a peisajului, pe de altă parte, o abordare multisectorială, care va deschide o gamă largă de oportunități de ocrotire reală a patrimoniului natural și antropic și va descătușa energii (inițiative) locale pentru dezvoltarea comunitară bazată pe principiile păstrării modului de viață tradițional și a mediului înconjurător.

În viziunea participanților la dezbaterile organizate de Mișcarea Ecologistă din Moldova, Structura Legii-cadru ar trebui să stabilească drept scop asigurarea protecției, conservării, managementului și promovării peisajelor moldave în baza standardelor europene și a documentelor internaționale de mediu și de cooperare ratificate de Parlamentul R. Moldova, iar obiectivele reglementării, enumerate mai sus, să decurgă din prevederile Convenției de la Florența, a Strategiei naționale de mediu (2014-2023), Strategiei privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, legii ariilor protejate de stat (1998), patrimoniu cultural (2011) și să cuprindă în principal:

1. **politica peisajului** ce va însemna viziunea autorităților publice competente, care în parteneriat cu experții din mediul academic și din organizațiile neguvernamentale de profil, vor elabora și formula principiile generale, strategii și linii directoare în baza

căroră se vor adopta măsuri specifice pentru protecția, managementul, amenajarea și promovarea peisajului;

2. **identificarea (delimitarea și clasificarea) peisajelor** din ansamblul teritoriului național, inclusiv analiza caracteristicilor acestora, ținând cont de valorile particulare atribuite lor de către părțile interesate și de populația implicată. Părțile implicate trebuie să definească obiective de calitate pentru peisajele identificate și evaluate, după o consultare publică;

3. **protecția peisajului** ce va cuprinde acțiunile de monitoring, evaluare a stării, conservare și menținere a aspectelor semnificative sau caracteristice ale unui peisaj, justificate prin valoarea sa patrimonială derivată din configurația naturală și/sau de intervenția umană;

4. **managementul peisajelor** ce va include acțiunile vizând, într-o perspectivă de dezvoltare durabilă, întreținerea peisajului în scopul direcționării și armonizării transformărilor generate de evoluțiile sociale, economice și de mediu, elaborarea Planurilor de Management pentru cele mai reprezentative categorii de peisaje (în perspectivă, pentru toate peisajele, în special celor protejate);

5. **amenajarea peisajului** ce va reprezenta acțiunile cu caracter de perspectivă ce au ca scop dezvoltarea, restaurarea sau crearea de peisaje. În acest scop se impune elaborarea unor planuri de gestionare durabilă, protecție și reconstrucție a sistemelor peisagistice; iar aceste planuri să abordeze principiile dezvoltării durabile care sunt reflectate în prevederile cadrului legal-normativ național;

6. **promovarea peisajului** ce va prevedea activități de educație, instruire, informare, sensibilizare, conștientizare și popularizare a valorilor naturale și antropice ale peisajelor;

7. **reglementarea peisajelor** ce va presupune elaborarea unui pașaport tehnic (plan de reglementare, valabil până la elaborarea Planului de Management) și va cuprinde următoarele specificări: limitele zonei de protecție a peisajului, importanța naturală și/sau culturală a acestuia, măsurile de protecție, măsurile de amenajare, măsurile de refacere/reconstrucție (după caz) și modalitățile de folosire adecvată a zonei de protecție a peisajului;

8. **integrarea peisajului** în politicile de amenajare a teritoriului, de urbanism (obligatoriu Planurile Urbanistice Generale și Planurile de Amenajare a Teritoriului Raionului să conțină elemente de protecție ale peisajelor), dar și în cele culturale, de mediu, agricole, sociale și economice, precum și în alte politici cu posibil impact direct sau indirect asupra peisajului;

9. **integrarea peisajului ca obiect de studiu** în programele educaționale și de formare profesională a specialiștilor din domeniile cu impact asupra dezvoltării peisajului.

Elaborarea și promovarea Legii-cadru a peisajului va însemna, după o lungă întârziere de aproape două decenii, recunoașterea juridică a peisajelor la nivel de guvernare și inițierea unui set complex de reglementări legislative și de prevederi normative emenate de Convenția Europeană a Peisajului (2000) și de Directivele Uniunii Europene care vor asigura complexitatea și integritatea tuturor peisajelor moldave.

Alecu Reniță,
Președintele Mișcării Ecologiste din Moldova